

Հորիզոն

Շաբաթ-աթ-երթ

horizon | HEBDOMADAIRE ARMÉNIEN – Supplément en français | ARMENIAN WEEKLY – English supplement

Յուլիս 21-ին, Երեւանի մէջ սկիզբ առած համշէնահայութեան նուիրուած մշակութային շաբթուան ամենէն յուզիչ իրադարձութիւնը՝ Թուրքիայէն հրաւիրուած համշէնական «Վոլա» համոյթի համերգներն էին: Համշէնի ազգագրական «Վոլա» («Ո՞վ է») խումբի առաջին համերգը տեղի ունեցած է «Նարեկացի» արուեստի կեդրոնին մէջ:

Հայաստանցի համշէնագէտ Սերգէյ Վարդանեանը մարձր գնահատած է «Նարեկացի» արուեստի միութեան այս նախաձեռնութիւնը: Բենադրիչ Տիգրան Խզմալեան խոստովանած է, որ չափազանց յուզուած է: «Ես գտնում եմ, որ սա պատմական իրադարձութիւն է,- ըսած է ան: «Ապշել էի, երբ իմացայ, որ համշէնական խումբը Հայաստան է եկել: Իմ կարծիքով մենք հիմա մտնում ենք մի դարաշրջան, երբ սկսում ենք ազգային համերաշխութեան հիման վրայ միանալ»:

Խումբի հիմնադիր համշէնահայ Հիքմէթ Աքչիչէքը շատ ոգեւորուած էր իր համոյթի երեւանեան յաջողութեամբ: Սակայն լրագրողներուն յայտնած իր խօսքերէն ամենէն յիշատակելին այն էր, երբ ըսած է. «Երբ մտանք Երեւան, ինձ թուաց, թէ ես ոչ մէկ տեղ չեմ գացած: Ես իմ տանս մէջ եմ»:

Համշէնահայ համոյթի մը Հայաստանի մէջ առաջին ելոյթն էր այս մէկը:

«VOVA», ԱՅՍԻՆՔՆ՝ «Ո՞Վ Է»

Այսօրուան Թուրքիոյ տարածքին ապրող կրօնական եւ ազգային խմբաւորումներու նկատմամբ հետաքրքրութիւնը տասնամեակներ շարունակ գլխաւորապէս փոքրաթիւ մասնագէտն երու մենաշնորհն էր: Այդ ընթացքին, ինչպէս ընթերցողին յայտնի է, Քեմալ Աթաթուրքի հետեւողներու ի գործ դրած՝ երկրին մէջ թրքացման գործընթացը, զոնէ մասնակիօրէն, յաջողութեամբ պսակուեցաւ, որուն արդիւնքն երը երկրի տեղական մշակոյթի վրայ շատ զգալի կերպով դրսեւորուեցան: Զանազան ազգային փոքրամասնութիւններու թարքեր եւ մշակութային առանձնայատկութիւններ, նոյնիսկ շարք մը լեզուներ ի սպառ կորան կամ հոգեվարքի մէջ են:

Սակայն, այս մշայլ պատկերը վերջին տարիներուն թաւականին փոխուած է: Արեւելեան Եւրոպայի եւ Արեւմտեան Ասիոյ մէջ անցնող 30 տարիներուն տեղի ունեցող քաղաքական եւ ընկերային գործօնները հոս եւս իրենց ազդեցութիւնը կը ձգեն: Թուրքիոյ մէջ, յատկապէս երիտասարդ սերունդի ներկայացուցիչներու մէկ մասին մօտ, յառաջացած է ազգային ակունքներու նկատմամբ հետաքրքրութիւն, ինչպէս նաեւ՝ տեղական լեզուներու կամ թարթառներու ապագայի հանդէպ մտահոգութիւն:

Ահաւասիկ համշէնահայ «Vova» համոյթը ծնունդ կ'առնէ այսպիսի պայմաններու մէջ: Ալպոմի գաղափարը յղացողը ծնունդով Խոփայի համշէնցի, Սթամպուլի թնակիչ, հաշուապահ Յիքմէթ Աքչիչէքն է: Ան իր հասակակիցներուն նման մեծցած է իր հայրենի խօսքով, երգով ու պարով: Անոր մանկութիւնը անցեր է այն ժամանակներուն մէջ, երբ զանգուածային լրատուական միջոցները Թուրքիոյ ծայրամասերուն դեռ ուժեղ չէին, ինչպէս նաեւ՝ կենցաղային հսկայ փոփոխութիւնները եւ արտահոսքը դէպի մեծ քաղաքներ կամ արտասահման տակաւին տեղի չէին ունեցած:

Յիքմէթ Աքչիչէքը համալսարանական ուսում ստանալու նպատակով Սթամպուլ կուգայ եւ կը մնայ, թայց չի մոռնար իր հայրենակիցները: Կը սկսի գրի առնել իր սորված խաղիկները: Զթաւարարուելով այդքանով, իրեն հանդիպած համշէնցի ծերունիէ կամ պառաւէ կը խնդրէ որ երգեն իրեն համար: Յիքմէթ մտահոգուած էր. փոխուած էին համշէնցիներու կեանքն ու կենցաղը, ժողովուրդը շատոնց հրաժարեր էր լաստ լազուտ - եգիպտացորեն(աճեցնելէ եւ անասնապահութենէ: Իսկ թէյի մշակումը՝ մարդոց նիւթապէս թաւարարելու համար անթաւարար էր: Նոր սերունդը այլեւս չէր ուզեր գիւղը հարսնիք ընել, ընդհակառակն, կ'ընտրէր քաղաքի մեծ սրահները:

Հայրենի երգն ու պարը, սրինգն ու թուլունը (պարկապզուկ, տիկ) տեղի տուած էին թրքական եւ արեւմտեան երաժշտութեան առաջ: Այսպիսի պայմաններու մէջ, համշէնցիին ինչպէ՞ս մնար համշէնցի, երբ համշէնցիի նման չէր ապրեր: Հիքմէթ Աքչիչէքի կը յուզէին նաեւ իր նախնիներու պատմութեան եւ մշակոյթին առնչուող կարգ մը հարցեր: Բարեբախտաբար, անոր կ'աջակցի հայրենակից Երսիմ Չելիկ, որ կը գործակցեր այլ համշէնցիներու հետ՝ Խոփայի համշէնցիներու թարգմանչի առաջին «Մոմի» մեծմայր(տեսաերիզի պատրաստութեան ուղղութեամբ: Երկուքով, միացեալ ուժերով, աշխատանքի կը լծուին Խոփայի համշէնցիներու անդրանիկ երաժշտական ալպոմը պատրաստելու գործին: Հետագային, ոգեւորուած, անոնց կը միանայ երաժիշտ Մուսթաֆա Պիպէր (Ռիզէն, ոչ համշէնցի)՝ լրացնելով գործիքաւորողի եւ ձեւաւորողի պակասը:

Վերջապէս, CDի «ուղեկցող ձայն»ի պաշտօնը կը յանձնուի երգիչ Այշենուր Քուլիվարին, որ լեզուաբան եւ լեզուաբան ըլլալով կը հետազօտէ թուրքիոյ ազգութիւնները, անոնցմէ՝ յատկապէս համշէնցիները: Կ'արժէ հոս նշել, որ Այշենուր համշէնցի է՝ Ռիզէն: Ալպոմի ձայնագրութիւնը կը կատարուի շատ խանդավառ մթնոլորտի մէջ, ներկայութեամբ յազմաթիւ համշէնցի երիտասարդներու եւ ուրիշներու, որոնք միաժամանակ կը սկսին պարել:

Ալպոմը կ'ընդգրկէ 13 երգեր եւ պարեղանակներ՝ Խոփայի մէջ տակաւին խօսուող համշէնահայերէնի տարբերակով եւ թրքերէնով, երբեմն նաեւ՝ երկուքը միասին, միեւնոյն երգի մէջ: Երգերուն կը նուագակցին զանազան նուագարաններ:

ՅԱԿՈՒ ԽԱԶԻԿԵԱՆ

Ստորեւ Վոժայի երգերէն մին, համշէնահայերէնով եւ փակագիծի մէջ տողերու դասական հայերէնով:

ՆԷՆՆԻ ՆԷՆՆԻ

Ինա էնթու փօսիյէ,	(Այնտեղի հարթավայրին մէջ),
Սարի ծաղիզ ծաղած ա,	(Սարի ծաղիկ ծաղկած է)
Իսա դայի օֆ քաշէլօվ,	(Այս տարի օֆ քաշելով)
Սրդիս աղուն գալված ա,	(Սիրտս արին կապած է)
Յես էրթօղ ուն, էրթօղ ուն,	(Ես պէտք է երթամ, պէտք է երթամ)
Գավուրէն ասնօղ ուն,	(Գավուրի միւս կողմը պէտք է անցնիմ)
Դա', քէզի թա առնուն օ'չ,	(Տղա՛յ, եթէ ես քեզ չառնեմ)
Յես ինձի ծօվէ ցքօղ ուն:	(Ես ինձի ծովը կը նետեմ):